

Welbevinden en betrokkenheid; ErvaringsGericht Onderwijs in opmars

ErvaringsGericht Onderwijs (E.G.O.) richt zich op het welbevinden en de betrokkenheid van leerlingen. Kinderen die met veel plezier naar school gaan en vaak betrokken werken, maken een goede ontwikkeling door. De laatste tien jaren maakt het E.G.O. een zeer snelle groei door. Niet alleen in Nederland, maar in de hele wereld... van IJsland tot Nieuw Zeeland. In Nederland is sinds enige jaren een Expertisecentrum voor E.G.O.

ErvaringsGericht Onderwijs is meer dan een onderwijstheorie. Waar sommige scholen vooral uitgaan van vooraf vastgestelde onderwijsprogramma's, andere van producten (testgegevens, zoals de Cito-toets), richt het E.G.O. zich op het proces dat zich afspeelt in kinderen, in de groep. Natuurlijk gaat het om het 'resultaat'. Maar gelukkige, zich goed ontwikkelende kinderen merken tijdens de activiteit zelf al dat ze met zinvolle dingen bezig zijn.

Het E.G.O. richt zich op de 'Ervaringsstroom' van mensen. Dat betekent op het totaal van mogelijkheden. Daarbij wordt rekening gehouden met alle relevante factoren die leerkrachten in kaart kunnen brengen: karakter, ontwikkeling, thuissituatie, relaties, leervermogen etc. Leerkrachten binnen het E.G.O. zijn, met andere woorden, gericht op wat er zich in de ander afspeelt. Dat is zichtbaar in *Welbevinden* ('hoe maakt iemand het') en *Betrokkenheid* ('hoe doet iemand het') Het team traint zich regelmatig in het kijken vanuit die factoren. Ze moeten aan kinderen kunnen zien en horen of er sprake is van echte ontwikkeling. We hebben allemaal veel dingen geleerd, die we ons niet meer (precies) kunnen herinneren. Maar dat wat met echte betrokkenheid wordt geleerd, vergeet je niet meer. Dat zijn fundamentele ervaringen.

Om dat te bereiken is er veel aandacht voor een goed voorbereide omgeving; een prettige ruimte met vele overzichtelijke uitdagingen. Ook wordt veel ruimte gegeven aan initiatieven van kinderen. Natuurlijk is het ook van belang dat leerkrachten zich goed kunnen inleven in kinderen. Daarvoor is het nodig dat ze goed en open en respectvol met elkaar communiceren. Omdat zij zich permanent richten op de betrokkenheid en het welbevinden van kinderen stemmen ze ook daar hun handelen op af. Niet alleen toetsuitslagen, maar vooral hun observaties bepalen wat de volgende activiteiten worden. Daardoor komt intens leren tot stand op eigen niveau en in eigen tempo. En dat geldt niet alleen voor de kinderen. Omdat leerkracht en kinderen samen optrekken, maakt de leerkracht ook een constante ontwikkeling door.

Totaalaanpak

De projectgroep E.G.O. startte in het voorjaar van 1975. Toen werd na een lezing door Prof. Ferre Laevers een kerngroep van twaalf kleuterleidsters gevormd. Het E.G.O begon dus als onderbouwproject. In Nederland startte in 1990 Bs. Uilenspiegel uit Boekel als eerste E.G.O.-school. Daar werd het concept in de gehele basisschool toegepast. Inmiddels is het concept versterkt door talrijke praktijkervaringen en wetenschappelijk onderzoek. Aanvankelijk stond het 'Vrij initiatief' centraal. Als kinderen namelijk kunnen kiezen in een rijke leeromgeving, ontwikkelen ze zich vanzelfsprekend. Inmiddels is het gedachtegoed doorontwikkeld tot een volledig onderwijsconcept. Uniek is het procesgerichte kindvolgsysteem, waarbinnen kinderen niet alleen vergeleken worden met leeftijdgenoten, maar vooral hun eigen ontwikkeling goed in beeld wordt gebracht.

E.G.O.-scholen kennen vijf werkvormen: *Kring*, *Forum*, *Contractwerk*, *Projectwerk*, *Ateliers* en *Vrije activiteit*. Recentelijk is het E.G.O. door een nieuwe dimensie verrijkt: 'verbondenheid'. Wat het ErvaringsGericht Onderwijs nastreeft is een grondhouding van

verbondenheid, met alles wat leeft. Die beleving van verbondenheid maakt dat mensen zorg gaan dragen voor zichzelf, de ander, de omgeving en de wereld.

Kring

In de praktijk proberen leerkrachten de betrokkenheid te verhogen door aandacht te schenken aan een goede sfeer en goede relaties, aanpassing aan het niveau, zinvolle ‘werkelijkheidsnabijheid’ (vanuit echte situaties), voldoende activiteit en voldoende leerlingeninitiatief.

Maandagochtend, de school loopt langzaam vol. Marina, de leerkracht van groep 3/4 zit in de kring. De klas vult zich met kinderen en ouders. Enkele kinderen laten vol trots hun schriftjes zien aan hun ouders, sommigen kruipen direct bij Marina in de kring en beginnen druk te vertellen over hun weekend. In de knutselhoek zitten drie meiden met het vouwboekje waar ze op vrijdagmiddag in waren geëindigd. En Bram... Bram heeft geen oog meer voor zijn moeder. Hij klimt direct op de verhoging waar zijn vrienden al druk aan het bouwen zijn. De kist met ridders is erbij geschoven. Bram groet zijn vriendjes en zoekt in de kist naar zijn trouwe, sterke, zwarte ridder. ‘Hé jongens, ik was Zwartbaard, toch?’ De ochtend is begonnen.

In het kader van de verbondenheid wordt er elke dag een moment ingeruimd waarop de klas bij elkaar gaat zitten... de *kring*. Gedachten en ervaringen worden uitgewisseld. De *kring* als ontmoetingsplaats is een plek bij uitstek waar het contact tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en leerkracht gerealiseerd wordt. In de *kring* wordt ook met kinderen gepland en geëvalueerd.

Terwijl de ouders de klas verlaten, kijkt Marina rond. Een aantal kinderen is zo druk in de weer, dat het jammer zou zijn ze in de kring te vragen. Met het groepje wat zich wel genesteld heeft gaat ze in gesprek, over het weekend, over gemiste goals en bezoeken aan opa en oma. Bram werpt terloops een blik naar beneden. Zijn blik kruist die van Marina. Ze knipoogt. “Yes, jongens, we mogen nog even!” Hij vervolgt zijn spel.

Forum

Om verbondenheid met de rest van de schoolgemeenschap te vergroten worden *forums* gehouden. Het *forum* is een moment waarop meerdere klassen of de hele school samenkomen met het oog op uitwisseling van gedachten en ervaringen. Het *forum* kan in het teken staan van ontmoetingen of van planning en evaluatie.

Kwart voor negen. Het spel wordt onderbroken. De school komt samen in de speelzaal om de weekopening te vieren. Bram schuift met zijn vrienden op de matten vooraan bij het podium. Zijn vriend Tom staat al op het podium. Hij wordt deze week zeven jaar. De speelzaal loopt vol. Na het zingen van het schoollied worden de jarigen van de week in de schijnwerpers gezet. Bram zingt uit volle borst mee. Wanneer Tom weer naast Bram is gekropen, volgt er een sketch van twee leerkrachten. Dikke pret: het John Lanting effect. Terwijl de een zich omdraait, ‘bietst’ de ander telkens een koekje weg. Kinderen proberen het pikken van het koekje al schreeuwend te voorkomen. De pret is nog groter wanneer het hondenkoekjes blijken te zijn en de dief kokhalsend het podium afloopt. De week kan beginnen!

Contractwerk

Om ervoor te zorgen dat kinderen een goed overzicht hebben over verplichte leerstof, maar ook weten wat ze daarna kunnen kiezen, werken E.G.O.-scholen met *contractwerk*.

Contractwerk is een organisatievorm waarbij voor iedere individuele leerling een activiteitenpakket voor een bepaalde periode (bijv. een week) formeel wordt vastgelegd. Voor de afwerking van het pakket krijgt een leerling een bepaald deel van de klastijd

(contractwerktijd) ter beschikking, waarbinnen hij/zij relatief zelfstandig over de duur én de volgorde van de onderscheiden activiteiten kan beslissen.

Terug in de kring. Groep 3 start met taken en Marina geeft aan waaruit vandaag gekozen kan worden. Bram is druk doende met het leren van de letters. Terwijl gekozen wordt uit diverse reken-, taal-, lees- en schrijfactiviteiten kiest Bram voor zijn plakboek. Vorige week heeft hij een kasteel getekend, vandaag wil hij met Zwartbaard aan de slag. Zwartbaard wordt opgehaald uit de bouwhoek en met zijn tong tussen de tanden tekent Bram zijn held.

Op het schild, het harnas en het zwaard verschijnt de letter Z. Naast Bram zit Tom. Ook Tom heeft gekozen voor het plakboek en samen beleven ze al tekenend de verdere avonturen van de ridders. Marina komt langs en vraagt of ze woorden mag schrijven bij de tekeningen. Terwijl Bram en Tom om beurten roepen, schrijft Marina de woorden er in blokletters bij. Bram probeert de letters na te tekenen. Na een half uur geeft Marina het signaal dat er bijna opgeruimd gaat worden. Bram laat trots zijn tekening aan wat kinderen zien. 'Mag ik hem in de kring laten zien, juf?' Hij glundert. De klas verzamelt zich in de kring. Op de grond ligt een bonte verzameling van 'Knexx-werk', tekeningen en knutsels. Vol enthousiasme vertelt Bram over hetgeen hij gemaakt heeft, ridder Zwartbaard in zijn knuist.

Projectwerk

Om onderwijs zoveel mogelijk te baseren op de werkelijkheid wordt met projecten gewerkt, waar kinderen vanuit hun eigen motivatie in hun leven bestaande zaken onderzoeken.

Projectwerk ontstaat wanneer kinderen op bepaalde vragen, problemen of thema's stoten die hen sterk aanspreken.

De middag is vooral gericht op projectwerk. In de klas zijn uitnodigende hoeken ingericht. Op een kijktafel ligt een wespennest met een loep. Daarbij wat boeken en geplette wespen onder een plakbandje, het intensieve werk van een aantal kinderen. De huishoek is veranderd in een heus kasteel. Jonkvrouwen en ridders drinken uit eerder gewonnen prijsbokalen. Er hangen zelfgemaakte schilden en vlaggen en uit karton zijn kantelen geknipt. Ook hier liggen prenten- en informatieve boeken over de riddertijd.

Bram heeft zijn nieuwe fiets meegebracht. De tafel in de kring is aan de kant geschoven. Bram en zijn vrienden debatteren druk over alle wetenswaardigheden van zijn fiets. Op rechthoekige kaartjes worden de woorden geschreven die bij de fiets horen en Bram, als heuse eigenaar, mag de kaartjes met plakband aan zijn fiets hangen. Marina heeft een werkblad over fietsen gevonden in de verkeersmethode waarop diverse opdrachten staan en legt deze terloops op de kringtafel neer. In de knutselhoek zijn twee meisjes aan het knippen en plakken over 'het konijn'. In een groezelig plastic zakje zit konijnenvoer en in een potje wat keutels.

Ateliers

Het is van belang om vele verschillende vormen van activiteit aan te bieden. Dat gebeurt specifiek tijdens *ateliers*. *Ateliers* definiëren we als aparte tijdsblokken van ongeveer een halve dag waarin kinderen de keuze hebben uit een aanbod van activiteiten die bijzondere materialen, bijzondere ruimte en soms een bijzondere begeleiding veronderstellen. Bij deze activiteiten ligt de klemtoon op het doen, het handelen, het actief bezig zijn. Want 'zelf doen' laat ervaringen beklijven!

Donderdagmiddag is voor Bram geweldig: Ateliers! Viel zijn keuze eerst altijd op het atelier dat zijn moeder verzorgde, nu luistert hij aandachtig naar het aanbod en maakt bewust zijn keuze. Koekjes bakken, op excursie naar de fietsenmaker, origami, papier-maché, timmeren, tengelen... Voor Bram is de keuze dit keer simpel: Tengelen! Verguld kijkt hij naar de telefoons, wekkers en videoapparatuur die klaar liggen om met zachte hand gesloopt te

worden. Onder begeleiding van een ouder schroeft Bram onderdeelje voor onderdeelje uit elkaar. Voorzichtig worden de onderdelen over bakjes verdeeld. Verrassend wat er zoal uit een wekker kom! In elkaar zetten is een mega-klus. Gelukkig heeft de ouder andere plannen. Met behulp van klei mag Bram een nieuw kunstwerk creëren. Terwijl er heerlijke bakluchten uit de keuken komen, groeit onder Brams handen een verrassend nieuw figuur: Ridder Zwartbaard.

Vrije activiteit

Uiteindelijk maken kinderen de beste ontwikkeling door als ze zelf mede hun ontwikkeling kunnen vormgeven. Daarvoor moeten ze keuzes kunnen maken. Dat kan met name tijdens de *vrije activiteit*. De *vrije activiteit* is een organisatievorm waarin kinderen veel keuzes hebben en waarbij zo weinig mogelijk beperkingen gelden.

Vrijdagmiddag is het erg relaxed. Vrije keuze! Een klein groepje kinderen in groep 3/4 is helemaal in de ban van spelletjes doen. Op de muur hangt een zelfbedacht scoreblad waarop geschreven wordt wie tegen wie gaat spelen en hoe de wedstrijden eindigen. Een grote groep kiest voor spel in de hoeken: In de bouwhoek, in het ridderkasteel, in de knutselhoek en op de schilderboards zijn kinderen volop actief. In overleg met Marina hebben de kinderen geregeld dat Rob uit groep 8 tijdens vrije keuze een aantal kinderen een training op het veldje vlak bij school zal gaan geven. Opgewonden kleden Bram en zijn vrienden zich om voor de training. Niemand is zijn sporttas vergeten. Gehuld in stoere voetbalshirts en met een voetbal in de aanslag... op naar het veld. "Hé," roept Amar, "Jij was toch ridder Zwartbaard. Die kan toch helemaal niet voetballen." Bram lacht. Een kwartier later heeft Zwartbaard gescoord. Amar, die bij dezelfde partij is, is er zeer gelukkig mee.

Het E.G.O. kent verschillende werkvormen die ook bij andere schooltypen te herkennen zijn. Het grote verschil met alle andere onderwijsconcepten zijn de criteria. E.G.O.-scholen passen hun onderwijs aan, om het welbevinden en de betrokkenheid van leerlingen en leerkrachten te verhogen. Dat geeft een maximaal rendement. Vele schoolsystemen zijn gebaseerd op de (cognitieve) resultaten. Dat creëert 'uitvallers'. Het E.G.O. probeert kansen te bieden voor elk kind, op elk niveau... elke dag weer.

*Marcel van Herpen is projectleider van het Expertisecentrum E.G.O. Nederland.
Wilma van Esch is medewerker van het Expertisecentrum E.G.O. Nederland.*